

Курилюк Юрій Богданович,

заступник начальника управління Міжнародно-правового департаменту Адміністрації Держприкордонслужби України, кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

18 жовтня 2018 року Верховною Радою України схвалено Закон № 2599-VIII, яким доповнено КК України новою статтею 332-2, що криміналізує перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або за документами, що містять недостовірні відомості.

Мова щодо доцільності поновлення кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України вже тривалий час велася на шпальтах як наукових, так і публіцистичних видань, відповідні дискусії точилися з трибун науково-практичних конференцій. Закликала встановити кримінальну відповідальність за вчинення цього діяння й Державна прикордонна служба України. Більш того, за останні роки у Верховній Раді України було зареєстровано шість законопроектів, якими пропонувалося криміналізувати незаконне перетинання державного кордону.

Зрештою відповідну норму було схвалено, однак адміністративну відповідальність, передбачену ст. 204-1 КУпАП, залишено в силі, що потребує визначення ознак (критеріїв), які дадуть змогу розмежувати адміністративне правопорушення від кримінального.

Першою й основною ознакою, що одразу впадає в очі під час аналізу ст. 332-2 КК України та ст. 204-1 КУпАП, є суб'єкт. Якщо остання норма передбачає загальний суб'єкт правопорушення, то кримінально-правовою нормою визначені декілька спеціальних суб'єктів, а саме: (1) особа, якій заборонено в'їзд на територію України та (2) представник підрозділу збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора.

Підстави, строки заборони (3, 5 і 10 років) та органи, уповноважені забороняти в'їзд в Україну (СБУ, ДМС, органи охорони державного кордону), передбачені Законом України «Про правовий статус іноземців

та осіб без громадянства». При цьому не підлягатимуть кримінальній відповідальності особи, яким заборонено виїзд з України, а також ті, стосовно яких рішення про заборону в'їзду на момент незаконного перетинання державного кордону України було вже нечинне чи в установленому законодавством порядку скасоване.

Статтею 332-2 КК України відповідальність передбачена за вчинення незаконного перетинання представником підрозділу збройних сил чи інших силових відомств такої держави. Законодавець, зазначаючи в диспозиції слово «представник», наголошує на розширеному суб'єктному складі злочину, на тому, що такою особою може бути не тільки військовослужбовець збройних сил держави-агресора чи іншого силового відомства, але й особа, яка буде виступати від імені цих інституцій за дорученням або іншим повноваженням. При цьому під іншими силовими відомствами слід розуміти органи безпеки, поліції, розвідки та інших державних структур, наділених правом застосування сили.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про кінематографію» державою-агресором є держава, яка у будь-який спосіб окупувала частину території України або яка вчиняє агресію проти України, визнана Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом.

На сьогодні такою державою визнана Російська Федерація, що впливає з положень Постанови Верховної Ради України від 27.01.2015 № 129-VIII «Про Звернення до ООН, Європарламенту, Парламентських Асамблей Ради Європи, НАТО, ОБСЄ, ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором», а також законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях».

Розглядаючи питання суб'єкта вказаного злочину, слід відмітити, що якщо особою, якій заборонено в'їзд в Україну, може бути виключно іноземець або особа без громадянства, то представником збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора може, на жаль, бути і громадянин України.

Ще однією ознакою розмежування кримінального й адміністративного правопорушення є мета – заподіяння шкоди інтересам держави, що є оціночним поняттям. Рішенням Конституційного Суду України від 08.04.1999 № 3-рп/99 визначено, що державні інтереси закріплюються як нормами Конституції, так і

нормами інших правових актів, в основі яких завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав у всіх суб'єктів права власності та господарювання тощо.

Зазначені положення мають невинуватити і надто широку дискрецію. Для бодай якогось її обмеження під час кваліфікації вказаного діяння слід звернутися до положень ч. 3 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України», де розкривається в чому полягають фундаментальні національні інтереси України. Крім того слід звернутися до судової практики щодо засудження осіб за ст. 332-1 КК України, якою також передбачена обов'язковість наявності аналогічної мети. У більшості випадків вироками судів визначається, що діяння винних спрямовувалися на заподіяння шкоди інтересам держави у виді незаконного переміщення майна (м'ясо, спеції, одяг тощо) на тимчасово окуповану територію України. На моє переконання зазначене дає можливість стверджувати, що після набрання чинності Законом від 18.10.2018 № 2599-VIII особи, які незаконно перетинатимуть державний кордон України задля неправомірного переміщення підакцизних товарів, у т.ч. сигарет, або іншого майна, повинні підлягати кримінальній відповідальності, передбаченій ст. 332-2 КК України.

Наступною розмежувальною ознакою злочину, передбаченого ст. 332-2 КК України, від адміністративного проступку, передбаченого ст. 204-1 КУпАП, є місце вчинення. Диспозицію кримінально-правової норми на відміну від адміністративно-правової не передбачена відповідальність за вчинення окресленого діяння в пунктах контролю через державний кордон, а лише в пунктах пропуску або поза ними. Таким чином, у разі, до прикладу, пред'явлення особою, якій хоча і заборонено в'їзд в Україну, під час прикордонного контролю в пункті контролю через державний кордон «Київ-пасажирський» (відкритий відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.07.2012 № 511-р) підробленого паспортного документу, то він нестиме адміністративну відповідальність. Водночас у разі вчинення нею аналогічного діяння вже в пункті пропуску через державний кордон «Бориспіль» – наступатиме кримінальна відповідальність.

Підсумовуючи слід відзначити, що звісно ж практика висвітлить особливості правозастосування у зазначеній сфері, однак криміналізація незаконного перетинання державного кордону є важливим аспектом

створення умов для належної захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз у прикордонному просторі України.